

НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені П. І. Чайковського

Дисципліна «ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОГО ОПЕРНОГО ТЕАТРУ»

I семестр

Освітньо-професійна програма: «Музичне мистецтво»
(Композиція)

Спеціальність: (B5) «Музичне мистецтво»

Освітній ступінь «**Магістр**»

Викладач – кандидатка мистецтвознавства, доцентка кафедри
РІЗАЄВА ГАННА ЄВГЕНІВНА

SYLLABUS

(НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН СЕМЕСТРУ)

✦ **ОПИС КУРСУ:** курс присвячений дослідженню актуальних тенденцій розвитку сучасного оперного театру в контексті глобальних культурних процесів, характеристиці діяльності провідних постатей у галузі сучасної оперної режисури та диригентського мистецтва. В межах курсу здійснюється огляд оперного репертуару та аналіз репертуарної політики провідних оперних театрів світу, таких як Королівський театр Ковент-Гарден (Royal Opera House), Опера Гарньє (Opéra Garnier), Віденська державна опера (Wiener Staatsoper), Метрополітен-опера (Metropolitan opera). Розглядається репертуар Львівської опери в контексті світового оперного мейнстріму. Акцент робиться на ознайомлення зі знаковими оперними фестивалями як важливими індикаторами змін у сучасному оперному театрі та як платформ для інноваційних постановок. Зокрема розглядається концепція діяльності таких фестивалів як Salzburger Festspiele (Зальцбурзький фестиваль), Bayreuther Festspiele (Байройтський фестиваль), Rossini Opera Festival (Оперний фестиваль Россіні в Пезаро), Glyndebourne Festival (Глайндборнський оперний фестиваль), Arena di Verona Opera Festival (Оперний фестиваль Арена-ді-Верона), Festival international d'art lyrique d'Aix-en-Provence (Фестиваль в Екс-ан-Провансі) та інші. Важливу роль в курсі має дослідження ролі комунікаційних інструментів у просуванні оперних вистав: афіш, трейлерів, інтерв'ю, пресконференцій, цифрових анонсів тощо. Окремий розділ присвячено аналізу особливості «режопери» як явища сучасного сценічного мистецтва; ознайомлення з творчими підходами провідних режисерів, диригентів, сценографів, хореографів, а також висвітлення принципів командної роботи над виставою. Увага приділяється простеженню специфіки сценічного втілення оперних творів різних епох — від бароко до сьогодення — у сучасних театральних умовах та в інтерпретаціях сучасних постановників.

Від студентів очікується вдумливе і критичне відношення до слухання та читання запропонованих музичних та літературних джерел як засобів формування власного професійного ставлення до сучасних оперних постановок, критичних текстів, концепцій сучасної музичної і театральної думки та використання отриманих знань та вмінь у власній професійній діяльності.

ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Загальні компетентності (ЗК)

- ЗК 2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК 3. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
- ЗК 4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК 6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК 7. Здатність до міжособистісної взаємодії.
- ЗК 8. Здатність працювати в міжнародному контексті.
- ЗК 9. Здатність працювати автономно.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності (СК)

- СК 1. Здатність створювати, реалізовувати і висловлювати свої власні художні концепції.
- СК 2. Усвідомлення процесів розвитку музичного мистецтва в історичному контексті у поєднанні з естетичними ідеями конкретного історичного періоду.
- СК 4. Здатність інтерпретувати художні образи у виконавській / композиторській / педагогічній діяльності.
- СК 5. Здатність збирати та аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її для теоретичної, виконавської, педагогічної інтерпретації.
- СК 6. Здатність викладати спеціальні дисципліни в закладах освіти з урахуванням цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.
- СК 7. Здатність аналізувати виконання музичних творів або оперних спектаклів, здійснювати порівняльний аналіз різних виконавських інтерпретацій, у тому числі з використанням можливостей радіо, телебачення, Інтернету.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

- ПРН 3. Визначати стильові і жанрові ознаки музичного твору та самостійно знаходити переконливі шляхи втілення музичного образу у виконавстві.
- ПРН 4. Професійно здійснювати аналіз музично-естетичних стилів та напрямків.
- ПРН 6. Володіти музично-аналітичними навичками жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору при створенні виконавських та педагогічних інтерпретацій.
- ПРН 7. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.
- ПРН 10. Приймати ефективні рішення в галузі культури і мистецтва, аналізувати альтернативи та оцінювати ризики.

МЕТА КУРСУ:

- сформувати цілісне уявлення про структуру, динаміку й напрямки розвитку сучасного оперного театру;
- набувати здатність до комплексного аналізу музичного театру як міждисциплінарного явища на перетині музики, театру, хореографії, візуального мистецтва та нових медіа;
- виявляти обізнаність у провідних європейських і світових оперних трендах, зокрема в контексті фестивального руху;
- демонструвати вміння орієнтуватися в актуальних формах презентації та комунікації музично-театрального мистецтва;

- застосовувати набутих знань і аналітичних навичок у фаховій, дослідницькій або кураторській діяльності в галузі сучасного музичного театру.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ:

Лекції та семінари проходять у 40 аудиторії (3 поверх академії). Якщо з *поважних причин* студент не може бути присутнім на занятті в класі, за попередньою домовленістю він може приєднатися до трансляції пари на платформі **ZOOM**. В такому випадку присутність на занятті відмічається тільки при роботі студента протягом пари з увімкнутою камерою.

Всі матеріали лекцій – основні та додаткові, завдання, питання до семінарів, організаційні матеріали, відеозапис опер будуть додаватися протягом семестру на платформі **Google Клас** у відповідних тематичних блоках.

Для того, щоб користуватися **Google Клас** студент повинен зареєструватися під своїм акаунтом google з ім'ям та прізвищем, які відповідають даним в деканаті (ім'я та прізвище українською мовою).

Оцінки та відмітки про виконані завдання студент може подивитися в електронному журналі **Google Клас**.

Поточні питання та обговорення здійснюються у груповому чаті **Telegram**.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ:

Передбачається, що вся робота, яку студент робить для цього курсу, складається з власних ідей та досліджень. Кожного разу, коли ви представляєте думку чи ідею, яка не є вашою, або представляє загальновідомий факт, ви повинні наводити її за допомогою **належного цитування** (як у письмових роботах так і в усних презентаціях).

Тексти лекцій, відео-лекції, тести та контрольні завдання є **авторськими матеріалами і конфіденційною інформацією** – їх не можна пересилати, зберігати чи передавати третім особам без дозволу викладача.

Контрольні роботи, тести, вікторини виконуються виключно **самостійно** у зазначений термін.

У разі виявлення фактів порушень доброчесності чи конфіденційності (використання допоміжних джерел – якщо це не передбачення умовою завдання, списування, передача третім особам матеріалів курсу чи контрольних завдань/тестів/вікторин) роботи усіх причетних **дискваліфікуються** і інформація про порушників надається до деканату у відповідній записці.

ОСНОВНІ МАТЕРІАЛИ КУРСУ:

Тематично викладаються на платформі Google Клас групи. Основні:

- Презентації до лекцій
- Відеозапис оперних постановок
- Сайти провідних оперних інституцій (театрів, фестивалів, спеціалізованих платформ, що висвітлюють тенденції розвитку сучасного оперного театру)

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН:

Розклад занять: див. інформацію на сайті НМАУ ім. П. І. Чайковського (офлайн : ауд. 40; при необхідності онлайн: платформа ZOOM)

Сума балів	За шкалою ECTS	За національною шкалою
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	
64–73	D	задовільно
60–63	E	
35–59	FX	незадовільно
1–34	F	

Курс триває 14 тижнів (28 годин лекційних, семінарських та практичних занять) та закінчується **заліком** (останній тиждень навчального семестру).

До заліку допускаються студенти, які опрацювали увесь лекційний матеріал курсу (обов'язкова наявність належно оформленого **письмового конспекту** усіх лекцій в індивідуальному зошиті чи електронному вигляді), відвідували не менш ніж 80 відсотків лекцій та семінарів та **брали участь з доповіддю** що найменше у 2-х з них, виконали та вчасно здали усі письмові роботи.

За умови виконання попередніх вимог та виконання **двох поточних КМР** (контрольно-модульні роботи) протягом семестру з результатом більшим ніж 60 балів студент має право на **автоматичне отримання оцінки заліку** (за середнім балом поточних оцінок).

ОЦІНЮВАННЯ:

Система оцінювання:

Протягом семестру передбачаються різноманітні форми роботи - з оцінюванням в балах чи простим зарахуванням "виконано", про що буде зазначено в завданні. Максимальна кількість балів - 100.

Письмові роботи, оформлення яких не відповідають вимогам (Прізвище та спеціальність у назві файлу, файл у форматі PDF чи WORD, шрифт Times New Roman, 14 кегль, вирівнювання по краю, назва роботи), не приймаються.

Виступ на семінарі передбачає наявність презентації у форматі Power Point та плану виступу, які прикріплюються у стрічку Гугл-класу напередодні семінарського заняття. Кожен доповідач прикріплює план доповіді групи до завдання семінару, щоб отримати оцінку.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН ЗАНЯТЬ

(з можливими корективами протягом семестру):

№ тижня	Форма заняття	ТЕМА
1	лек.	Сучасний оперний театр: контексти, поняття, тенденції. Вступ до курсу, сучасна періодизація, визначення поняття «сучасна опера». Аналіз репертуарної, сценічної та комунікативної стратегії театру
2	сем.	Репертуарна політика провідних оперних театрів світу. Аналіз стратегій програмування у Royal Opera House, Wiener Staatsoper, Opéra Garnier, MetOpera; Львівська національна опера в контексті світового оперного мейнстріму.
3	лек.	Феномен Зальцбурзького фестивалю: простір народження театральних та оперних «трендів».
4	сем.	Фестивалі в Байройті, Глайндборні, Екс-ан-Провансі, Вероні та Фестиваль Россіні: профілі, синтез традицій і новаторства в межах фестивального простору, режисерські візії, нові інтерпретації.
5	лек.	Режопера як явище: теорія «постдраматичного театру» (1999) Ханса-Тиса Лемана.

№ тижня	Форма заняття	ТЕМА
6	сем.	Визначальні фігури режоперного мислення, стиль, інновації.
7	лек.	Теорія й практика театральної комунікації
8	сем.	КМР 1. Аналіз трейлерів постановок оперних театрів та фестивалів на прикладі опери «Діалогів кармеліток» (Ф. Пуленк): жанрова, музична, візуальна складова.
9	лек.	Інтерпретація барокової та класичної опери в сучасному театрі на прикладі вистави «Дідони та Еней» Перселла-Фур'є в Зальцбурзькому Моцартеумі 2023 року.
10	сем.	Сучасні постановочні концепти опер К. Монтеверді, Ж.-Б. Люллі, Ж.-Ф. Рамо, Г. Ф. Генделя, К. В. Глюка, Моцарта: від Н. Арнонкура до М. Мінковські та В. Крісті.
11	лек.	Опери XX-XXI століття у сучасному репертуарі. Постановки «Діалогів кармеліток» Ф. Пуленка як зразок переосмислення музичного модернізму.
12	сем.	Дискусія на прикладі сучасних постановок опер К. Дебюссі, М. Равеля, А. Берга, Ф. Пуленка, Б. Бріттена, Дж. Адамса, Ф. Гласа, К. Сааріаго.
13	лек.	Сучасні постановки опер Дж. Россіні, Дж. Верді та Р. Вагнера.
14	тест	КМР 2. Залік

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Арнонкур Н. Мої сучасники: Бах, Моцарт, Монтеверді. Пер. с нім. – «Класика»-XXI, 2005. – 280 с.
2. Баканурський А. Корнієнко В. Театрально-драматичний словник XX століття / К. Знання України, 2009. – 329 с.
3. Гончар Олексій Юрійович. «Новий Байройт» у ретроспекції та перспективі історичних змін». Дисертація на здобуття н/ступ. доктора філософії. Київ, 2023.
4. Даньшина В. Б. Опера «Кастор і Поллукс» Ж.Ф. Рамо у сучасній сценічній версії / В. Б. Даньшина // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : [Зб. наук. статей / Ред. колегія : В. І. Рожок, О. В. Антонюк та ін.]. – Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2009. – Вип. 3 (4) – С. 52–58.
5. Даньшина В. Б. «Платея» у жанровій панорамі творчості Жана Філіпа Рамо / В. Б. Даньшина // Київське музикознавство. Теоретичні та історичні проблеми мистецтвознавства у світовій та вітчизняній культурі: [Зб. наук. статей / Ред. колегія : С. Й. Грица, Т. К. Гуменюк та ін.]. – Київ : КДВМУ ім. Р. М. Глієра, 2008. – Вип. 27. – С. 74–84.

6. Даньшина В. Б. Французька опера бароко у музичному театрі початку ХХІ століття. До проблеми сучасних постановок опер Ж. Б. Люллі та Ж. Ф. Рамо / В. Б. Даньшина // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Музика у просторі сучасності : друга половина ХХ – початок ХХІ століття: [Зб. наук. статей / Ред. колегія : В. І. Рожок, А. П. Лашченко та ін.]. – Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2007. – Вип. 68. – С. 190–200.
7. Даньшина В. Б. Сценічні втілення творів Ж.Ф. Рамо. Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : [Зб. наук. статей / Ред. колегія : В. І. Рожок, О. В. Антонюк та ін.]. – Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2010. – Вип. 2 (7) – С. 59–67.
8. Іванова Л., Куколь Г., Черкашина М. Історія опери. Західна Європа. ХVII–ХІХ століття : навч. посібник / Л. Іванова. Г. Куколь. М. Черкашина ; за ред. М. Черкашиної. – К., 1998. – 384 с.
9. Єфіменко. А. Кшиштоф Варліковський. Творчий портрет культового режисера. Газета Збруч. 31.05.2019/ <https://zbruc.eu/node/89751>
10. Єфіменко. А. «Тангойзер» Р. Вагнера у режисурі Ромео Кастелуччі /<https://zbruc.eu> 24/07 2017
11. Єфіменко А. «Вагнер і сучасний живопис. «Лоенгрін» / <https://zbruc.eu> 30.09 2018
12. Єфіменко А. «Парсифаль» на фестивалі Баварської Staatsoper // <https://zbruc.eu> 01 10 2018.
13. Єфіменко Аделіна. Байройтський «Тангойзер» 2022 і українське кредо режисера Тобіаса Кратцера. / Українська книга про Ріхарда Вагнера. Київ ІПСМ НАМ України, 2022, с.95-101.
14. Левченко О. В. Аудіовізуальні мистецтва та театр: сучасні тенденції. Науковий вісник «Курбасівські читання». 2019. № 14. С. 57-66
15. Попова А. Б. Сценографія сучасного українського музичного театру (на прикладі опери «Коріолан» В.Троїцького). Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2015. Вип. 4. С. 78-82.
16. Різаєва Г.Є. Опера «Діалоги Кармеліток»: львівська прем'єра у світлі modèle parisien Франсіса Пуленка. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. 2025-03-13. вип.142. С. 88-103 <https://doi.org/10.31318/25224190.2025.142.327883>
17. Різаєва Г.Є. 100-річчя Зальцбурзького фестивалю: історико-культурний феномен ХХ — початку ХХІ століття. Науковий вісник НМАУ імені П.І. Чайковського, 2021, № 130. С. 160-182. DOI: <https://doi.org/10.31318/2522-4190.2021.130.231228>
18. Різаєва Г.Є. Selfie-драма під музику Пуленка. Дзеркало тижня, 25 жовтня, 2019. https://zn.ua/ukr/ART/selfie-drama-pid-muziku-pulenska-327360_.html
19. Співаковський О. Режисерсько-дослідницький концептсценічних утілень опери Б. Бартока «Замок Герцога Синя Борода» 2020–2021 років. Часопис Національної музичної академії України імені П.І.Чайковського. 2021. No3-4(52-53) с. 249-262. DOI:10.31318/2414-052X.3-4(52-53).2021.251826
20. Черкашина-Губаренко М. Р. Музика і театр на перехресті епох / Марина Черкашина-Губаренко : у 2 т. – К ; Суми, 2002. – Т. 1 – 184 с.; Т. 2 – 208 с.

21. Черкашина-Губаренко М. Р. Оперний театр у мінливому часопросторі / Харків Акта, 2015. –392 с.
22. Черкашина-Губаренко Марина. Відомий і невідомий Россіні на фестивалі у Пезаро / Музика. 2014. № 5.– С. 60-63.
23. Черкашина М. Опера XX століття: нариси. – Київ, 1981. – 208 с.
24. Статі українських журналістів Ф. Єфіменко, А. Ставиченко, О. Чепалова, М. Черкашиної-Губаренко в українській періодиці: журналах «Збруч», «Музика», газетах «День». «Дзеркало тижня».
25. Abbate, Carolyn; Parker, Roger A History of Opera: The Last Four Hundred Years. Penguin UK, 2015. 624 p.
26. Fischer-Lichte, Erika. *The Transformative Power of Performance: A New Aesthetics*. Transl. by Saskya Iris Jain. London; New York: Routledge, 2008. 312 с.
27. Glyndebourne. Dialogues des Carmélites — Opera that changed us. 2023. January 23. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=EpI0bY9UoUw>
28. Goehr, Lydia. *The imaginary museum of musical works : an essay in the philosophy of music*. Oxford [England] : Clarendon Press ; New York : Oxford University Press. 2007. 368p.
29. How technology is changing opera. Gates Cambridge, blog. 16.04.2014. URL: <https://www.gatescambridge.org/our-scholars/blog/how-technology-is-changing-opera/>
30. Latest virtual reality technology makes opera even more magical. University of Bath. 11.10.2017. URL: <https://www.bath.ac.uk/announcements/latest-virtual-reality-technology-makes-opera-even-more-magical/>
31. Lehmann, Hans-Thies. *Postdramatic Theatre*. Transl. by Karen Jürs-Munby. London: Routledge, 2006. 224 с.
32. Levin, David J. *Unsettling Opera: Staging Mozart, Verdi, Wagner, and Zemlinsky*. Chicago: University of Chicago Press, 2007. 256 с.
33. Pavis, Patrice. *Contemporary Mise en Scène: Staging Theatre Today*.